

Zvonimir Prtenjača / Intervju

Razgovor s profesorom Lukom Pejićem

Profesor LUKA PEJIĆ diplomirao je povijest i engleski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Osijeku 2011. godine, a od iste pohađa poslijediplomski doktorski studij moderne i suvremene hrvatske povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Autor je nedavno objavljene i tiskane monografije *Historija klasičnog anarhizma u Hrvatskoj - fragmenti subverzije* te niza znanstvenih i stručnih članaka. Trenutno je zaposlen kao asistent na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Osijeku, a kao uže područje istraživanja navodi historiju marginalnih društvenih skupina, kriminaliteta i radničkog pokreta na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. U sklopu proslave desetog rođendana studentskog časopisa *Essehist*, kojoj je ovaj broj i posvećen, imali smo priliku sjesti s mladim profesorom i bivšim glavnim urednikom te izmijeniti nekoliko ugodnih riječi i konstruktivnih misli.

Što Vas je navelo na osnivanje studentskog časopisa *Essehist*?

Pokretanje studentskog časopisa bio je prije svega projekt male grupe entuzijasta, prijatelja i kolega s fakulteta koji su na trećoj-četvrtoj godini studija poželjeli vlastiti prostor za početnička istraživanja, pisanje i objavljivanje. Osim što smo *Essehist* doživljavali kao prostor za učenje i dijalog, isti nam je poslužio i kao dobra poveznica s ljudima izvan Osijeka što nas je dodatno motiviralo da nastavimo raditi na njemu.

Na kakvu ste potporu kolega i profesora naišli pri potenciranju same ideje? S kojim izazovima ste se suočavali u početku djelovanja kao glavni urednik prva tri broja?

Inicijalne su reakcije bile vrlo pozitivne. Solidan broj studenata se odlučio za suradnju te smo se koncepcijski zapravo vrlo kratko tražili. Drugim riječima, nakon nekoliko kvalitetnih sastanaka relativno smo brzo odlučili kakav časopis želimo. Bilo je to zanimljivo iskustvo - dogovarati se, planirati, od nule osmišljavati nešto naše... Neki su nam asistenti i profesori bili od velike pomoći dok su drugi, u nedostatku boljeg izraza, ostali indiferentni prema onome čime smo se tada bavili. Vrlo brzo smo naučili na koga možemo i trebamo računati, a na koga ne. Što se mojih zaduženja tiče, čak bih rekao da su ona prvenstveno podrazumijevala koordinaciju komunikacije

i cirkulacije različitih materijala nego urednički posao, u onom klasičnom smislu. Dogovor je definitivno bio da ne želimo dosadnu publikaciju koja će se sadržajem i dizajnom „utopiti“ u masi sličnih, zborničkih časopisa odrađenih po službenoj dužnosti ili preko volje. Naravno, kao i uvijek, najteže je bilo dobiti sve članke na vrijeme ili nekome (a naročito prijatelju ili poznaniku) reći da im je tekst, najblaže rečeno, osrednji te da zahtijeva doradu.

Je li Vam prije navedeni urednički posao pomogao pri sazrijevanju kao znanstveniku? Jeste li tad stečena iskustva imali prilike primijeniti i na nekim nedavno ostvarenim/pokrenutim projektima?

Svima koji su sudjelovali u izradi prvih nekoliko brojeva *Essehista* ovaj je časopis, više-manje, bio ulaz u svijet u individualnih istraživanja potpuno neovisnih o

nastavnim obavezama. Baš iz tog razloga nismo htjeli objavljivati seminarske radove - željeli smo čitati i pisati više nego što se formalno od nas očekivalo. Bili smo štreberi u najboljem mogućem smislu. Uglavnom, skupina koja se okupila u uredništvu originalnog izdanja *Essehista* i dalje pripada iznimno mladoj generaciji povjesničara stoga je jasno kako je ispred nas još izvjestan razvojni put. Dakako, neke teme na koje sam, razmišljajući o mogućem članku za *Essehist*, „naletio“ prije desetak godina nastavio sam razvijati kroz doktorsku disertaciju (poput istraživanja radničkog pokreta), što predstavlja još jednu osobnu poveznicu s ovim časopisom.

S obzirom da se jedno poduže vrijeme bavite proučavanjem historije radničkog pokreta, kriminaliteta i marginaliziranih skupina, možete li nam reći odakle izvire Vaš istraživački žar upravo za te tematske slojeve? Možete li ukratko navesti neke prednosti i izazove u istraživanju istih?

Pitanjima vezanima uz radnički pokret možda se i bavim nešto duže, no marginalne skupine i kriminalitet na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće proučavam tek posljednjih četiri-pet godina. Puno toga još vrijedi pročitati i natipkati... Smatram da su teme poput tih prilično intrigantne i dinamične, a uvelike i ljudske, osobnije za razliku od makrohistorijskih vojnopolitičkih narativa ili opsežnih kvantitativnih analiza u kojima ponekad od guste šume podataka teško možemo vidjeti drvo. Nemojte me krivo shvatiti, u pitanju su relevantna istraživanja čije su spoznaje uglavnom rezultat mukotrpnog rada. Želim tek naglasiti kako su sociohistorijski radovi u najmanju ruku jednako bitni i potrebni budući da u historiografsku matricu uvode neke nove teme, redefiniraju određene modele i uvriježene interpretacije. Primjerice, smatram kako modernizacijske procese kasnog 19. stoljeća na području Banske Hrvatske ne možemo u potpunosti razumjeti ako ne sagledamo i sudbine onih na samim marginama novonastalog građanskog, postfeudalnog društva, ako u obzir ne uzmemo živote i položaj proletariziranih seljaka, industrijskih radnika, beskućnika i skitnica, prostitutki, siročadi, kriminalaca, i drugih. Nije u pitanju stvaranje viktimološkog diskursa već naprosto potraga za historijskom nijansom koja nam nedostaje. Ono što takva istraživanja čini uzbudljivima ujedno je i najveći izazov za istraživača koji treba prikupiti, analizirati i spojiti naizgled nespojive izvore disperzirane na više strana - od službene institucionalne dokumentacija (sudski spisi, policijska izvješća, zakoni, gradski statuti itd.) do dnevnih novina, sačuvanog subverzivnog tiska ili, primjerice, memoarske građe.

Uostalom, Hobsbawm je možda najbolje opisao poteškoće bavljenja socijalnom historijom napisavši

kako do valjanih izvora u toj domeni dolazimo samo ako postavimo pravo istraživačko pitanje. Tvrdio je kako u načelu ne postoji „spreman“ materijal dok ga naša propitivanja ne otkriju.

U sklopu interdisciplinarne studentske konferencije pod nazivom “Komparativna povijest Velike Britanije i SAD-a: marginalizirane skupine, politički sustavi i ideologije” održali ste plenarno predavanje o komparativnoj historiji (*comparative history*) i historiji odozdo (*history from below*). Možete li nam ukratko reći nešto o tim historijskim pristupima te njihovom stanju u hrvatskoj historiografiji?

O komparatistici u historiografiji piše se i raspravlja još od 1920-ih kada je Marc Bloch objavio tekst „Za komparativnu historiju europskih društava“. Puno toga je započelo s francuskim povjesničarima okupljenima oko časopisa *Annales*, pa tako i ova priča. Naravno, uočavanje te elaboracija sličnosti i razlika među komplementarnim procesima u različitim sredinama nije lak zadatak jer podrazumijeva širok bibliografski uvid, poznavanje stranih jezika, i sl. Sam Bloch je komparatistiku smatrao suviše zahtjevnom za većinu povjesničara, iako je ista prijeko potrebna. Ona pretpostavlja istraživačko suočavanje s najšire shvaćenim *drugim*, traži da nadiđemo traženje isključivo lokalnih uzroka nekih pojava. Kod nas je takav pristup i dalje relativno egzotičan i neuobičajen iako je početkom 2000-ih Drago Roksandić uredio iznimno važan zbornik *Uvod u komparativnu historiju*. S druge strane, historija odozdo razvijala se u domaćim znanstvenim krugovima još od vremena socijalističke Jugoslavije, primarno kroz marksističku prizmu tumačenja radničkog pokreta.

Iako su 1990-ih takve teme gotovo potpuno iščeznule iz akademskog svijeta u Hrvatskoj, u posljednjih se nekoliko godina javila tendencija da pitanja rada i radništva budu priključena suvremenim istraživačkim strujama (*new labour history*, *global labour history* i sl.) koje se ne fokusiraju samo na strukturne oblike radničkog djelovanja, poput onog sindikalnog ili partijskog, već obuhvaćaju raznolika kulturološka područja i identitetske teme, kao što su rodni odnosi, položaj neorganiziranih radnika, uloga migranata u transferu ideja, itd.

Kad smo već pokrenuli temu interdisciplinarnosti, imali ste priliku sudjelovati u produkciji nekolicine radova i zbornika koji djelomice izlaze i izvan okvira historijskog proučavanja. Koliko prilika imate/stvarate za takva istraživanja? Što mislite o interdisciplinarnosti unutar historijskih proučavanja?

Nemojmo se zavaravati, interdisciplinarnost je vrlo pomodan termin no nerijetko iza članaka čiji se autori pozivaju na isti ne stoji puno toga izuzev nekoliko usputnih referenci na djela izvan njihovog primarnog djelokruga. Ne pišem niti ja naročito inovativno, moji su tekstovi uglavnom klasične historiografske studije, iako nastojim što veći naglasak staviti na teorijski okvir, pozivajući se na najrazličitije autore - od filozofa i sociologa do filmologa, politologa i povjesničara umjetnosti. Tako i sam dobivam svježe ideje u kojem pravcu trebam ići s tekstom ili iz kojeg kuta mogu sagledati neki problem. Nije to ništa novo ili neviđeno. Treba čitati tekstove Zrinke Blažević (*Prevođenje povijesti*) i vidjeti što uistinu podrazumijeva suvremena historiografska interdisciplinarnost.

Postoje li u Vašem znanstvenom djelovanju povjesničari (ili neka druga vrsta znanstvenika) koje biste mogli/htjeli nazvati uzorima?

Teško da bih nekoga nazvao uzorom, no mogu izdvojiti osobe koje sam volio slušati kao student, one s kojima rado razgovaram i one koje volim čitati. Dakle, kod Dubravke Božić Bogović svojevrmeno smo na diplomskom studiju iščitavali Blocha, Carra, Jenkinsa i druge povjesničare, diskutirajući o njihovim tezama. Njezin predmet posvećen metodologiji znanstveno-istraživačkog rada možda je i najvažniji kolegij kojeg sam slušao tijekom cjelokupnog fakultetskog obrazovanja. Upisavši doktorski studij kao mentora sam odabrao Dragu Roksandića. Predavanja i razgovori s njim, svojevrzne poduže rasprave tijekom konzultacija, uvelike su utjecale na moje razumijevanje nekih fenomena. Zatim, kao konkretan primjer primjene apstraktnih filozofskih modela, poput biopolitike i disciplinarnog društva, unutar zadanih historiografskih okvira poslužili su mi radovi Dinka Župana kojeg isto tako, uz prethodno navedene profesore, smatram mentorom i prijateljem. Uz njih, bitan formativni pečat na mene su još od kasnih srednjoškolskih dana do danas ostavili radovi Chomskog, Zinna, Hobsbawma, Foucaulta, itd. Stilom pisanja u posljednje mi je vrijeme nekako najbliža anglo-saksonska škola; sviđa mi se protočnost njihovih tekstova, prividna opuštenost... Po meni najbolji primjer takvog stila, kojeg se sada mogu sjetiti, možda je Asa Briggs, dok u Hrvatskoj rijetko tko tako piše izuzev šačice ljudi poput Tvrtka Jakovine.

Na čemu trenutno radite i možete li nam reći ponešto o Vašim budućim projektima?

Osim što nastojim natipkati zaključak doktorata, no obećao sam odgovoriti na ovih nekoliko pitanja pa nije pristojno ne održati riječ? Moram priznati da imam malu bilježnicu s nekoliko stranica različitih bilješki i ideja za nove radove. Želio bih puno toga odraditi no pitanje je koliko će mi ostale obaveze to dozvoliti. U svakom slučaju, volio

bih prevesti neke Hobsbawmove tekstove na hrvatski, a postoji i zamisao o objavljivanju moje knjige na engleskom jeziku. Nakon članka o osječkom kinu „Urania“ želio bih nastaviti s proučavanjem povijesti kinematografije, imam i nacrt novog teksta o zatvorima i zatvorenicima u 19. stoljeću, dok nekoliko gotovih suautorskih radova upravo čeka recenziju.

U Uvodnoj riječi prvog broj *Essehista* ponudili ste zanimljivu misao o povijesnoj znanosti, navodeći da „zbog nje otkrivamo tko smo i odakle dolazimo, snažnije osjećamo duh minulih vremena koji nas gotovo nikada ne napušta, već tvori čudni vez onoga što je nekada bilo i onoga što je sada“. Kako se osjećate znajući da upravo Vaša (Vas i svih dosadašnjih suradnika) inicijativa ove godine biva utkanom u taj čudni vez, odnosno da *Essehista* slavi svoj deseti rođendan?

Da, tako otprilike izgledaju tekstovi osobe koja se tek počela baviti historiografijom - romantičarski i ziheraški. Drago mi je što sam u proteklom desetljeću naučio pisati drugačije, valjda i to nešto znači.

A još mi je draže što se naš mali projekt održao na životu. Iskreno govoreći, nismo mislili da će poživjeti no upornost, posvećenost, kreativnost i znanje mladih ljudi koji su došli poslije nas dokazali su suprotno.

Na kraju, možete li ponuditi pokoje zaključne misli i savjete za mlade, buduće povjesničare?

Kako odgovoriti na ovo pitanje bez dociranja ili neke vrste arogancije? U svakom slučaju, smatram da je potrebno čitati raznoliku literaturu, a naročito onu teorijsko-metodološku, ne zanemarujući niti filozofiju, umjetnost, itd. Dobro je ponekad i izaći iz vlastite zone komfora, zaputiti se na neki međunarodni seminar i izlagati na stranom jeziku, umrežavati se s novim ljudima, pratiti što se događa u struci, koje su studije nedavno objavljene... U konačnici, jedino kontinuiranim pisanjem i uz konstruktivnu dozu samokritičnosti učimo kako složiti tekst, kako kontekstualizirati i interpretirati složene fenomene.

Ili ukratko, čitajte i pišite kad god možete.